

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

Școala doctorală Istorie. Civilizație. Cultură

**Elitele vieții economice din Transilvania la
începutul secolului XX.**

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:
Prof. univ. dr. Csucsuja István

DOCTORAND,
Eszenyei Farkas Gábor

Cluj-Napoca

2016

Cuprins

Introducere

- I. Elitele în istoriografie

- II. Societatea și economia Transilvaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.

- III. Un model de elită. Elita economică, politică și socială a Oradiei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX.
  - III.1. Influențele politice și economice ale elitei economice a Oradiei

  - III.2. Familia Rimanóczy. Locul și rolul familiei în viața economică, politică și socială a Transilvaniei

Concluzii

Bibliografie

Anexe

Rezumat

Cuvinte cheie: *Transilvania, Oradea, epocă dualistă, elite, elite economice și politice, multiculturalism, urbanizare, industrializare, arhitectură, familia Rimanóczy, antreprenori și manageri.*

Una dintre temele recurente în *istoriografia contemporană* este cea a elitei și mai ales a elitei economice. *Prin urmare cercetarea de față* dorește să facă o analiză detaliată asupra rolului elitelor în viața economică a Transilvaniei de la începutul secolului XX.

Transilvania a cunoscut o dezvoltare accelerată în ultimele două decenii al secolului XIX, iar avântul economic și social a creat în mod firesc o pătură socială mai mult sau mai puțin bogată, care avea să-și pună amprenta pe direcțiile de dezvoltare economică, politico-socială a regiunii în discuție.

Ca urmare consider că o analiză a rolului acestei elite economice în contextul de dezvoltare este pertinentă și benefică pentru cunoașterea unui model de dezvoltare transilvănean, iar un astfel de studiu bazat pe cercetare interdisciplinară poate să aducă o nouă viziune asupra problemei în discuție.

Intervalul aflat sub cercetare – începutul secolului XX – reprezintă unul adecvat, aflat în culmea unei maturități economice relative și a unei stabilități politico-sociale a orașului și regiunii.

Pe lângă acesta, doresc să clarific poziția și rolul acestor elite economice și capacitățile lor de influență asupra dezvoltării Transilvaniei; scopul fiind definirea, caracterizarea și studierea elitei economice din Transilvania la începutul secolului al XX-lea și a dinamicii pe care acestea au luat-o în contextul evoluțiilor locale.

Elita economică în general a avut un rol important în viața culturală și politică a orașelor din Transilvania. Prin urmare propun ca și studiu de caz un oraș care a avut o evoluție distinctă în dezvoltarea regiunii. Din analizele preliminare cea mai spectaculoasă dezvoltare a avut Oradea la sfârșitul secolului al XIX-lea. și începutul secolului XX, care s-a propulsat rapid în rândul orașelor dezvoltate ale regiunii.

Consider că o analiză a elitei economice a Oradiei – ca studiu de caz – în contextul dezvoltării ne va da o imagine clară asupra elitei și rolul lui în dezvoltarea orașului. Totodată dorim să prezentăm – ca studiu de caz – familia Rimanóczy care face parte din această categorie de elită și care a contribuit la dezvoltarea urbei de la începutul secolului XX.

Structura lucrării.

În primul capitol, Elitele în istoriografie am propus revizuirea literaturii specialitate, delimitarea disciplinară a temei, și am prezentat teoriile de cercetare ale elitelor și elitelor speciale (economice, culturale, economice, multipoziționale). Tot în primul capitol am propus și prezentarea surselor, metodelor de cercetare respectiv am delimitat întrebările și ipotezele de cercetare.

Metodologie și cadru teoretic. Cercetarea de față necesită în primul rând parcurgerea amănunțită a studiilor existente și crearea unui sistem de evaluare și analiză a metodelor de lucru deja folosite de alți autori sau propuse de ei, deoarece complexitatea subiectului necesită o astfel de abordare.

Prin natura subiectului, multidisciplinaritatea este necesară, iar în acest caz diversele metode folosite de fiecare disciplină în parte pot oferi segmente importante din răspunsurile la întrebările puse în cadrul cercetării.

Prin demersul științific dorim să clarificăm componența, poziția și rolul acestor elite economice și capacitățile lor de influență asupra dezvoltării Transilvaniei, pornind de la cercetarea lui György Lengyel; respectiv dacă aceste elite se află într-o situație multipozițională sau nu în hierarhia decizională.

Tema cercetării se încadrează într-o arie multidisiplinară a istoriei secolului XX, unde studierea fenomenelor sociale, politice, culturale și economice se face din perspectiva: istorică și sociologică.

Contextul istoric și analiza socio-economică poate oferi cadrul general de studiere a fenomenelor sociale prin identificarea sau crearea unor modele de cercetare care să ofere o imagine cât mai clară asupra elitei economice la începutul secolului al XX-lea din Transilvania.

În momentul de față istoriografia recentă din Transilvania are puține cercetări care analizează elitele economice ale societății din Transilvania din perioada discutată. Astfel studiul de față dorește să ofere o analiză completă folosind metodologia dezvoltată în istoriografia contemporană. Pe de altă parte se dorește definirea elitei economice în Transilvania, analiza elitei economice într-un oraș și prezentarea unei familii care timp de câteva decenii au contribuit la dezvoltarea economiei locale.

Aria de studiu a tematicii alese ne permite folosirea a diverselor abordări specifice domeniilor în care se încadrează studiul, prin care putem obține informații și instrumente de cercetare relevante, pe baza cărora emiterea unor ipoteze să devină sustenabil științific.

Prin urmare propunem parcurgerea lucrărilor scrise de cercetători de renume precum Mattei Dogan¹, Vilfredo Pareto², Laswell Harold D. și Abraham Kaplan³, Lengyel György⁴, C. Wright Mills⁵ și Robert Putman⁶.

În al doilea capitol, Societatea și economia Transilvaniei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX., dorim prezentarea pe scurt a societății transilvănene din punctul de vedere al evoluției sale și al inegalității regionale. Totodată se pune accent și pe caracterul multicultural al regiunii, caracteristicile societății transilvănene și caracterul vieții economice a Transilvaniei la începutul secolului XX.

În al treilea capitol, Un model de elită. Elita economică, politică și socială Oradiei la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului XX, sunt prezentate elemente și factorii de dezvoltare urbană din perspectiva al vieții politice, economice și schimbările sociale ce au avut loc în perioada cercetată.

---

¹ **Mattei Dogan**, *Elite configuration at the Apex of Power*, 2003.

² **Vilfredo Pareto**, *A kormányzó elit*, In Huszár Tibor – Somlai Péter (coord.) *A polgári szociológia története 1917-ig/4*. Tankönyvkiadó, Budapest. p. 278-283.

³ **Laswell Harold D. – Abraham Kaplan**, *Power Society*, New Haven, 1950.

⁴ **Lengyel György**, *A multipozicionális gazdasági elit a két világháború között*, ELTE, Budapest, 1993.

⁵ **C. Wright Mills**, *The American Business Elite: A collective Portrait*, Oxford University Press, 1963.

⁶ **Robert Putman**, *The comparative Study of political Elites*, New Jersey, 1976.

În subcapitolul Influențele politice și economice elitei economice a Oradiei are ca scop principal de a susține afirmațiile și ipotezele de cercetare. Totodată prezintă elita locală din punctul de vedere al locului de naștere, al funcțiilor, totodată al funcțiilor economice ale elitei economice a Oradiei și am încercat să dăm răspuns la întrebarea dacă putem vorbi sau nu despre o elită multipozițională în cazul urbei la începutul secolului XX.

Subcapitolul Familia Rimanóczy. Locul și rolul familiei în viața economică, politică și socială a Transilvaniei propune prezentarea studiului de caz al familiei Rimanóczy - Rolul familiei în dezvoltarea economică a Oradiei și a Transilvaniei. Subcapitolele aferente prezintă familia, rolul familiei Rimanóczy în dezvoltarea economică a orașului, politica de concurență – un model de afaceri de succes, realizarea și terminarea unei proiect, testamentul unui întreprinzător de succes și afacere de succes, starea materială a familiei la începutul secolului XX.

Bibliografie

A. Giddens. - P. Stanwort: *Elites and Power in British Society*. Cambridge University Press London, 1974.

Aurel Chiriac: *Oradea – Nagyvárad (Pagini de Istorie, Intituția Primarului, evoluție administrativă, realitate urbanistică și arhitecturală) – Történeti fejezetek (A polgármester intézménye, a közigazgatás fejlődése, városrendezés és építészet)*. Editura Muzeului Țării Crișurilor, Nagyvárad, 2003.

Aurel Chiriac: *Camera de comerț și industrie a județului Bihor*. Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2003.

Aurel Tripon: *Monografia – almanah a Crișanei*. Oradea, 1936.

Csetri Elek, Egyed Ákos, Kerekes Jenő, Somai József: *Az erdélyi magyar gazdasági gondolkodás múltjából*. Romániai Magyar Közgazdász Társaság, Kolozsvár, 2001.

Berend T. Iván és Ránki György: *Magyarország gyáripára 1900-1914*. Szikra, Budapest, 1955.

Bertényi Iván és Gyapai Gábor: *Magyarország rövid története*. Budapest, 1992.

Benedek József (szerk.): *România: tér, gazdaság, társadalom*. Editura Institutului pentru Studierea Problemelor Minorității Naționale, Kriterion, 2011.

Cornel Sigmirean (szerk.): *Intelectualii și societatea modernă. Repere central-Europene*. Editura Universității Petru Maior, Târgu-Mureș, 2007.

Cornel Sigmirean: *Istoria formării intelectualității din Transilvania și Banat în epoca modernă*. Editura Presa Universitară Clujeană, 2000.

Deák István: *Mai presus de naționalism. O istorie politică și socială a corpului de ofițeri habsburgici, 1848-1918.* Academia Română, Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca, 2009.

Fleisz János: *Metamorfoza unui oraș. Oradea 1950-1940.* Editura Fundația Sapienția Varadiensis și Editura Europrint, Oradea, 2007.

Fleisz János: *Város, kinek nem látni mását.* Charta Könyvkiadó, Nagyvárad, 1997.

Kovács Imre: *Élitek a válság korában.* MTA, Budapest, 2011.

Galántai József: *Az 1867-es kiegyezés.* Kossuth könyvkiadó, Budapest, 1967.

Gheorghe Gorun, Gabriel Moişa, Tereza Mozes, Liviu Borcea: *Istoria oraşului Oradea.* Oradea, 2008.

Gyáni Gábor: *Az urbanizáció társadalomtörténete.* Komp-press, Kolozsvár, 2012.

Hochhauser Roland: *Contribuție la o istorie a industriei de fabrică la Oradea în perioada 1848-1948.* Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2011.

I. Zartman: *Political Elites in Arab North Africa. Origins, Behavior and Prospects.* In: *Political Elites in Arab North Africa.* Longman, New York, 1982.

Ioan Marin Balog: *Dilemele modernizării. Economie și societate în Transilvania, 1850-1875.* Cluj-Napoca, 2007.

Iulia Păcurar: *Familia (1865-1906). Perspective monografică.* Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2014.

Iulian Boldea, Cornel Sigmirean: *Elites and the South-East European Culture.* Edizioni Nuova Cultura, Roma, 2015.

James Burnham: *A "managerek" forradalma, vagy mi történik most a világban.* In: Balogh J. (szerk.): *Modern polgári szociológia. 2. kötet,* Budapest, 1965.

Karádi Victor és Török Borbála Zsuzsanna: *Cultural Dimensions of elite formation in Transilvania (1770-1950).* EDR Foundation, Cluj-Napoca, 2008.

Kormányos László: *Városfejlesztés Nagyváradon a 20. század elején.* Partiumi füzetek 39. Kiadja a Partiumi és Bánsági Múemlékvédő és Emlékhely Társaság, a

Nagyvárad, Római Katolikus Püspökség és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület, Nagyvárad, 2005.

Lengyel György: *A multipozicionális gazdasági elit a két világháború között.* ELTE, Budapest, 1993.

Lengyel György: *Vállalkozók, bankárok, kereskedők.* Magvető, Budapest, 1989.

Liviu Petru Zăpârțan: *Contribuții la critica teoriilor elitare.* Dacia, Cluj-Napoca, 1979.

Liviu Petru Zăpârțan: [Teoriile elitelor : contribuții la critica marxistă a elitismului social-politic](#), Cluj-Napoca, 1974.

Löwy Dániel: *Az úri város zsidó lakosai. A nagyvárad, zsidóság története.* Kiadja a Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete. Budapest, 2015.

Lucian Năstasă: *Intelectualii și promovarea socială în România: sec. XIX-XX,* Limes, 2004.

Mattei Dogan: *Elite configuration at the Apex of Power,* 2003.

Mihai Dinu Gheorghiu és Mihăiță Lupu: *Mobilitatea elitelor în România secolului XX.* Editura Paralela 45. 2008.

Mihai Drecin: *Istorie financiar-bancară. Studii asupra băncilor românești din Transilvania (1867-1918) Vol. I,* Dacia, Cluj-Napoca, 1999.

Mircea Pașca: *Operele arhitecților Vágó József éi Vágó János la Oradea.* Editura Tipo MC, Oradea, 2005.

Nagy Róbert és Rűsz-Fogarasi Enikő (szerk.): *Ablakok a múltba.* Egyetemi Műhely Kiadó, Bólyai társaság, Kolozsvár, 2012.

Nagy Mariann: *A magyar mezőgazdaság regionális szerkezete az 20. század elején.* Gondolat kiadó, Budapest, 2003.

Péter I. Zoltán: *Nagyvárad építészeti emlékei a barokktól a szecesszióig.* Convex Rt., Nagyvárad, 1998.

Péter I. Zoltán: *Nagyvárad, Nagyvárad 900 éves múltja és épített öröksége.* Noran, Nagyvárad, 2005.

Péter I. Zoltán: *A két Rimanóczy. A nagyváradi városkép alakítói.* Riport kiadó, Nagyvárad, 2013.

Ramona Novicov: *1900, arhitectură orădeană, arhitectură europeană.* Editura Muzeului Țării Crișurilor, Oradea, 2011.

Raymond Aron: *Social Structure and the Ruling Class I.-II.* British Journal of Sociology, 1, 1-6.

Remus Câmpeanu: *Elitele românești din Transilvania veacului a XVIII-lea.* Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.

Robert Putnam: *The Comparative Study of Political Elites.* PrenticeHall Inc., London, 1976.

Vasile Dobrescu: *Elita românească în lumea satului transilvan 1867-1918,* Editura Universitară "Petru Maior", Târgu-Mureș, 1996.

Vilfredo Pareto: *A kormányzó elit.* In: Huszár Tibor – Somlai Péter (szerk.) *A polgári szociológia története 1917-ig/4.* Tankönyvkiadó Budapest.

Vasile Dobrescu: *Elita românească în lumea satului transilvan 1867-1918.* Editura Universității Petru Maior, Târgu-Mureș, 1996.

Viorel Faur: *Societatea de lectură din Oradea 1852-1875.* Oradea, 1978.

Viorel Faur: *Cultura românilor din Bihor. 1849-1918.* Oradea, 1992.

Viorel Faur: *Viața politică a românilor bihoreni 1849-1919.* Oradea, 1992.

Vörös Károly: *Budapest legnagyobb adófizetői 1873-1917.* Akadémiai kiadó, Budapest, 1979.